

jalta hänen argumenttinsa ovat rohkeita ja kiinnostavia. *Kris* on Vlach-romanien oma oikeuskäytäntö ja toiminnan lait määrittävä instituutio. Tätä vastaavaa instituutiota ei ole löydetävissä kaikista romaniryhmistä, mutta Bunescu vertaa *Kris*-käytäntöä Suomen romanien verikosto perinteeseen (Grönfors 1981). Bunescu myös kertoo, ettei verikosto ole ainoastaan romanien harjoittama käytäntö, vaan samanlainen perinne on löydetävissä myös Pakistanin *pashtu* väestön keskuudesta. Bunescu myös linkittää rohkeasti pashtut ja romanit. Hän ajattelee, että Pakistanissa pashtut ja romanit ovat toisistaan eroava ryhmä; ensimmäinen hierarkian yläpäässä ja jälkimmäinen hierarkian pohjalla. Bunescun ajattelussa romanit saattavat olla lähtöisin samalta alueelta, eri heimoista, ja tämä selittäisi myös Euroopassa asuvien romanien sekä kielellisiä että kulttuurisia eroavaisuuksia. Bunescu ottaa näin rohkeasti kantaa romanitutkimuksessa jo vuosikymmeniä valloilla olleeseen kiistakysymykseen romani-alkuperästä. Alkuperäksyyms linkittyy tässä kirjan teemaan yhtenäisen romani-identiteetin rakentamisen näkökulmasta ja on näin ollen perusteltua pohdintaa, mutta yleisesti ottaen alkuperäksyyms on mielestäni epärelevantti useimmissa romaneita koskevissa kulttuuritutkimuksissa. Essentiaalistisen alkuperäksyymsen soisi jo hiipuvan taka-alalle.

Kirjan kuninkaita käsittelevä osuus on myös kiinnostava ja tuo uuden lisän romanitutkimukseen, sillä tämä instituutio on jäänyt vähäisemmälle akateemiselle huomiolle. Romanikuninkaiden asema Romaniassa ei ole helppo, sillä heidän täytyy toisaalta hakea toimintansa oikeutus ja hyväksyntä sekä paikallisilta romaneilta että ei-romani virkamiehiltä ja poliitikoilta. Kuninkuuden legitimoinnin perusteluissa korostuvat uskonnon, vaurauden sekä

romanien oikeuksien diskurssit. Uskonnon ja vaurauden diskurssi toimii erityisesti paikallisesti valtiollisella tasolla, mutta romanien oikeuksien diskurssi pätee myös kansainvälisesti. Erityisesti toinen kirjassa esitellyistä kuninkaista käytti kansainvälistä romanien oikeudet -diskurssia (kyllä, heitä oli kaksi, jotka kiistelivät olemassa olemisen oikeutuksesta). Tämä kuningas myös julistautui kansainväliseksi romanikuninkaaksi. Suomen romanien keskuudessa ei kuningasinstituutiota tunneta, vaikka myös täällä media on 1900-luvun puolessa välissä sellaisen kruunannut. Romanikuninkaiden asema sillanrakentajina on kiistelty, sillä heidän luomansa mielikuvan kautta käsitys taval-

lisesta romaniväestöstä ja heidän kulttuuristaan on vinoutunut.

Bunescu on kirjoittanut kiinnostavan kokonaisuuden, jossa hän tuo ilmi eri tasoilla toimivia romanipolitiikan kytköksiä. Pidempään kestänyt etnografinen kenttätyö olisi kuitenkin tuonut tutkimukseen sen tarvitsemää syvällisempää sekä rikkaampaa etnografista kuvausta.

Marko Stenroos

Lähteet:

- Grönfors, Martti (1981), *Suomen mustalaiskansa*. Porvoo: WSOY.
Pulma, Panu (2012), *Suomen romanien historia*. Helsinki: SKS.

Valentin Rasputinin hengessä 2000-luvun Siperiassa

Roman Sentšin: *Zona zatople-nija*. Moskva: AST, 2015. 382 s. ISBN 978-5-17-089482-6.

Roman Sentšinin (s.1971) uusin romaani *Zona zatople-nija* ("Tulva-alue", ei suom.) on omistettu kirjailija Valentin Rasputinille, joka vilahtaa teoksessa myös henkilöahmona. Teos viittaa monin tavoin Rasputiniin, ja ennen kaikkea hänen miltei neljäkymmentä vuotta sitten julkaistuun teokseen *Jäähyväiset Matjoralle* (1976).

Sentšin on julkaissut kahdeksan romaania, muutamia novellikokoelmia ja esseistiikkaa sekä kirjallisuuskritiikkejä. Hän on 2000-luvulla venäläiseen kirjallisuuteen nousseista niin kutsutuista uusista realisteista tunnetuin ja leimallisimmin dokumentaarisuutta proosassaan tavoitteleva kirjailija. Tähän asti Sentšinin pääteoksena pidetyssä romaanissa *Jeltyševy* (Jeltyševit) kuvataan tavallisen pikkukaupunkilaisperheen muuttoa Siperian maaseudulle ja vähittäistä

tuhoutumista siellä. Teoksen naturalistiset sävyt ja pessimistinen näkemys nykypäivän venäläisestä provinssista ovat saaneet Venäjällä sekä runsaasti kiitosta että terävää kritiikkiä.

Muutamissa muissakin hänen varhaisissa teoksissaan kuvataan elämää Siperian syrjäisissä provinssikaupungeissa. Tämän vuoksi Sentšiniä on välillä venäläisessä kirjallisuuskritiikissä kutsuttu "uudeksi maaseutuprosaisiksi" (*novyj derevenšik*), joka kirjoittaa 2000-luvusta neuvostoliittolaisten maaseutuprosaiettien hengessä. Sentšinin uudemmista teoksista liikutaan kuitenkin paljolti Moskovassa. Edellinen teos, *Tšego vy hotite?* ("Mitä te haluatte?", 2013, ei suom.) käsittelee talven 2011–2012 massaprotesteja Moskovassa. Uusimmassa teoksessaan Sentšin kuitenkin haluaa kuvaamaan siperialaista arkea, ja tällä teoksellaan hän viimein tosiaan lunastaa maineensa uuden polven maaseutuprosaiettina.

Zona zatopenija alkaa puhe-
lulla, jossa fiktiivinen oligarkki
soittaa Volodjalle (mitä ilmei-
simmin Putinille) ja esittelee
tälle ideansa rakentaa valmiiksi
Bogutšanskin vesivoimala, jota
alettiin 1970-luvulla rakentaa An-
gara-joelle ja jonka rakennustyöt
jätettiin kesken 1990-luvulla, kun
voimalasta oli vähän yli puolet
valmiina. Volodja antaa oligar-
kin suunnitelmalle jonkinlaisen
siunauksensa, ja rakennustyöt
aloitetaan uudelleen. Tämä mer-
kitsee useiden kylien upottamista
veden alle ja tuhansien ihmisten
pakkomuuttoja lähikaupunkeihin.

Romaanissa kuvataan kylis-
tään muuttamaan pakotettujen
ihmisten elämäntarinoita ja tunto-
ja. Pyljovon ja Bolšakovon kylien
asukkaille kaupunkiin muuttami-
nen ei tunnu olevan sen helpom-
paa, kuin se oli Matjoran kylän
asukkaille viitisenkymmentä
vuotta aiemmin. Rasputinin teos
Jäähyväiset Matjoralle sijoittuu
1960-luvulle ja Angara-joelle,
johon rakennettavan Bratskin
vesivoimalan takia Angaran vesi
hukuttaa alleen suuria alueita,
joiden kylistä asukkaiden on
muutettava pois. Sentšinin teos
sijoittuu 2010-luvun taitteeseen,
ja Neuvostoliitosta on ehtinyt
tulla Venäjä, mutta jälleen ollaan
rakentamassa Angara-joelle ve-
sivoimalaa, jonka vuoksi useita
kylä joudutaan hukuttamaan ja
niiden asukkaat siirtämään lähim-
piin kaupunkiin. Bogutšanskin
vesivoimalan synnyttämän te-
kojärven alle jää myös todelli-
suudessa useita kylä, ja vuosina
2008–2012 yli viisituhatta ihmisiä
on siirretty asumaan lähikau-
punkeihin. Näistä 2000-luvun
pakkomuutoista Sentšin on luonut
oman tarinansa, jossa fakta ja
fiktio käyvät hänen tuotannolleen
tyypilliseen tapaan vilkasta vuo-
ropuhelua.

Rasputinin ja Sentšinin roma-
neissa on täysin identtisiä piir-
teitä, juonilinjoja ja tunnelmaa,
vaikka ne tyylinsä ja henkilö-

hahmojensa puolesta eroavat toi-
sistaan paljonkin. Sentšin tuntuu
haluavan tarjota lukijalle väkevän
teesin siitä, että nyky-Venäjä toi-
mii monesti aivan Neuvostoliiton
tavoin, ja että modernisaatio ei
Siperian kylissä ja kaupungeissa
edelleenkään tuota pelkästään
hyviä lopputuloksia paikallisille
ihmisille tai luonnolle.

Rasputinin tavoin Sentšin
kuvaa romaaniinsa ihmisten
suhdetta kotiseutuunsa muun mu-
assa hautausmaan kautta. Kuten
Matjoran kylän asukkaista, myös
Pyljovon asukkaista pahimmalta
tuntuu se, että rakkaiden ihmisten
haudat jäävät veden alle. Sentšin
kuvaa kylän miesten matkaa ha-
kemaan sukulaisten luita mukaansa
hautausmaalta ennen kuin se
hukkuu tulvivän veden alle.

Sentšinin romaani tuntuu moni-
nin tavoin Rasputinin romaaniin
päivittämiseltä nykyhetkeen. Tee-
mojen, miljöön ja henkilöidenkin
osittaisen samankaltaisuuden
lisäksi eroja kuitenkin löytyy.

Eräs keskeisimmistä eroista
on henkilöihahmoissa. Siinä
missä Rasputin kuvaa uuden ja
vanhan maailman kohtaamista
nuoren sukupolven ja Matjoran
kylän eukkojen maailmankatso-
musten ristiriidan kautta, Sentšin
keskittyy enemmän kuvaamaan
yksilön ja byrokraattisen yhe-
teiskunnan välistä ristiriitaa.
Tarinoita viranomaisten mieli-
vallasta kirjasta löytyy useita.
Masljakovien perheen eronneet
Juri-isä ja Tatjana-äiti sekä ai-
kuinen poika Andrei ovat viran-
omaisten mielestä oikeutettuja
vain yhteen uuteen asuntoon,
koska heidät on virallisesti yhä
rekisteröity yhteen osoitteeseen.
Kun erään kylän asukkaat kir-
joittavat RusHydro-yhtiölle, että
Venäjän Federaation laki kieltää
hautausmaan käyttämisen muihin
tarkoituksiin kahteenkymmeneen
vuoteen siitä, kun sitä on vielä
aktiivisesti käytetty, vastauk-
seksi tulee vain toteamus, että
tekojärven leviäminen alueelle

ei ole maan käyttämistä. Kuten
kyläläiset toteavat, vastaus on
”ehkä lain kirjaimen, mutta ei to-
dellakaan sen hengen mukainen”
(s. 314). Viranomaisten toiminta
tuntuu usein olevan nimenomaan
absurdismiin asti lain kirjaimen
mukaista, mutta ristiriidassa lain
varsinaisen sisällön kanssa.

Myös romaaniin lopuissa on
eroja: Matjorassa eukot jäävät
nuoren pojan ja Bogodulin kanssa
kylään odottamaan sen tuhou-
tumista, mutta Zonassa henkilöt
vastarinnastaan huolimatta aloit-
tavat uuden elämän kaupungeissa.
Yhteistä on kuitenkin se, että
sekä Rasputinin että Sentšinin
romaanit päättyvät konkreettisen
apokalyptisiin tunnelmiin, joissa
henkilöt kokevat lopun läheisyy-
den voimakkaasti.

Sentšinin romaaniin puuttu-
vat myös täysin ne yliluonnolli-
set elementit, jotka ovat osa
Rasputinin teoksen viehätystä.
Matjoran kylän salaperäinen Isän-
tä (vaikeasti tulkittava suojelija,
haltija, henkioleto), kylää varti-
oiva sitkeä ”kuningaslehtikuusi”,
jota tuhopolttajat eivät onnistu
polttamaan tai kaatamaan, ja
Darja-eukon kokemus kuolleiden
länääolosta hautausmaalla ovat
hetkiä, jotka jäävät Rasputinin
romaanista vahvasti mieleen,
koska niissä jokin yliluonnollisen
oloinen punoutuu luontevasti
osaksi teoksen realismia. Tällaisia
yliluonnolliseen tai ikuisuuteen
viittaavia elementtejä ei Sentšinin
teoksessa ole, vaan teos pysytte-
lee hänen tuotannolleen tyypilli-
sesti dokumentaarisuutta ajoittain
hipovana realismina.

Sentšinin teoksen isoimmat
ongelmat ovat juonen kehittelys-
sä. Tähän liittyy keskeisesti myös
henkilöiden paljous. Lukijan on
paikoin hankala erottaa lukuisia
henkilöitä toisistaan. Moniulot-
teisimmaksi hahmoksi teoksesta
nousee ehkä toimittaja Olga Bo-
risovna, joka haluaa kuvata totu-
uden hukutettujen kylien ihmisten
kohtaloista. Olga on kiinnostava

hahmo myös Sentšinin omassa tuotannossa, jonka henkilögalleria vilisee toimittajia ja kirjailijoita, jotka miltei poikkeuksetta ovat miehiä. Tekisi mieleni väittää, että Olga Borisovna on kenties Sentšinin tähänastisen tuotannon kiinnostavin ja elävin naisahahmo. Rasputinin eukkojen, Darjan, Katerinan ja Siman kaltaisia vahvoja naisia on sen sijaan turha teoksesta etsiä.

Sentšin on aiemmissa teoksissaan silloin tällöin kevyesti kommentoinut Siperian ekologisia ongelmia, mutta *Zona zatoplenijassa* teemaan kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota. Yksi kirjan keskeisistä henkilöistä, Aleksei Brjuhanov, muistelee Rasputinin vierailua Siperian suurilla joilla, sekä televisio-ohjelmaa, jossa näki Rasputinin esiintyvän. Rasputinin kommentit kansan väsymisestä ja siitä, että maailmasta on tullut kelvoton, ärsyttävät Alekseita. Aleksei itse uskoo, että ihmiset pian ymmärtävät, että maailmoja on vain yksi, ja ”ettei pidä niin raivokkaasti pumpata öljyä ja kaasua, kaataa metsiä” (s. 207). Muut henkilöt eivät suhtaudu tulevaisuuteen näin toiveikkaasi. Toimittaja Olga pohtii Jeniseissä hänen elinaikanaan tapahtunutta muutosta ja toteaa, että nykyään Jenisein vesi on ”häijyä, turbiinien kuluttamaa, kaikesta elävästä puhdistettua” (s. 177). Autioituvaa kylää sivuavaa jokea kuvataan myös ”seisovaksi happamaksi vedeksi matoisine kaloineen” (s. 19). Ekologiset kysymykset eivät varsinaisesti nouse teoksen keskiöön, mutta ne kulkevat luontevasti osana teoksen teemaa.

Kaiken kaikkiaan Sentšinin teos on hyvin kirjoitettua proosaa ja tärkeä puheenvuoro yksilön oikeuksien ja luonnon puolesta. Sentšin on kiinnostavalla tavalla päivittänyt Rasputinin neljäntoista vuoden takaisen teoksen nyky aikaan. Juonen paikoittaisen laahaavuuden antaa

mielellään anteeksi, sillä sekä venäläisessä nykyproosassa että Sentšinin omassa tuotannossa

romaani erottuu edukseen.

Anni Lappela

Ukrainan kriisi – faktat ja myytit

Richard Sakwa: *Frontline Ukraine. Crisis in the Borderlands*. London & New York: I. B. Taurus, 2015. 297 s. ISBN: 978-1-78453-064-8.

Kentin yliopiston Venäjän historian professorina toimiva Sakwa vyöryttää uudessa kirjassaan faktamateriaalia, myös uutta, ja tekee sen perusteella johtopäätöksensä: Ukrainan kriisi on suuremmissa määrin tulosta kylmän sodan jälkeisen eurooppalaisen politiikan epäonnistumisesta kuin Venäjän ”imperialismista” ja laajentumispyrkimyksistä. Johtopäätös on pitkälle menevä ja pakottaa vasta-argumentteihin.

Berliinin muurin sorruttua 25 vuotta sitten tavoitteeksi otettiin ”yhtenäinen ja vapaa Eurooppa”, konseptio on nyt lopullisesti murtunut Ukrainan kriisiin. Oranssi vallankumous Ukrainassa tähtäsi yksikieliseen, sivistyksellisesti autonomiseen Eurooppaan ja atlanttiseen turvallisuusyhteisöön pyrkivään kansallisvaltioon. Kirjoittaja nimittää tätä maan kehitysmallia ”monismiksi”, monomalliksi, jonka vastakohtana on ”sininen”, pluralistinen, maan eri osien erilaiset historialliset ja sivistykselliset erityispiirteet huomioon ottava malli. Tässä mallissa Ukraina on erilaisten perinteiden koostumus, jossa venäjä tunnustetaan toiseksi valtiolliseksi kieleksi ja jossa taloudelliset, sosiaaliset ja myös turvallisuuspoliittiset siteet Venäjään tunnustetaan.

Kylmä sota päättyi asymmetrisen tulokseen: Venäjä suljettiin, tai se sulki itsensä, eurooppalaisten turvallisuus- ja taloudellisten järjestelyjen ulkopuolelle – Jeltsin puhui ”kylmästä rauhasta”. Putin

pyrkii 2000-luvun alussa voittamaan syntyneen asymmetrian. De Gaulle ja Gorbatsšov olivat puhuneet laajasta ”suuren Euroopan” turvallisuuskäsitteestä, kun taas Euroopan unioni lähti suppeammasta ”laajemman Euroopan” konseptiosta. Euroopan taloudellinen integraatio keskittyi Brysseliin ja kietoutui yhä enemmän euroatlanttiseen turvallisuuskumppanuuteen, mikä synnytti epäluuloja Moskovassa. EU-laajentuminen ei sinänsä ollut ongelma Venäjälle. Ongelmaksi se muodostui NATO:n kytkeydyttyä tiiviisti laajenemiseen. Toisaalta myös ajatus lähentymisestä Euroopan unioniin tuli Venäjälle vuosi vuodelta vaikeammaksi. Vuoteen 2007 tultaessa se oli muuttunut ”uusrevisionistikseksi” maaksi, joka öljytulojen vahvistamana pyrki luomaan oman normikokoelmansa ja jopa määrittämään oman sivilisaationsa eurooppalaisen rinnalle.

Aikaisemmin viime vuosisadan maailmansotia pohjustettiin moraalisella suuttumuksella ja aksiomaattisilla väittämillä: myös nyt esitetään selvyyskinä pidettäviä lähtökohtia, joista keskustelua ei pidetä suotavana. Länsi voitti kylmän sodan ja tämä ”voitonriemu” ohjaa edelleen sen toimintaa. Historia julistettiin päättyneeksi läntisen liberaalin demokratian voittoon – muut näkökannat julistettiin vääriksi, ”pahoiksi”. Ukrainan sisäisiä konflikteja suurenneltiin ja ne kansainvälistettiin ulkoisten toimijoiden toimesta. Ukrainan kriisi on leimahtanut roihuun ulkoisten voimakeskusten, kiistanalaisten historiantulkintojen ja kylmän sodan jälkeisten järjestelyiden erilaisten tulkintojen vuoksi.